

Gr. Lónyay Menyhért
1871—72.

Szilágy József
1872—74.

Bittó István
1874—75.

Br. Wenckheim Béla
1875.

Tisza Kálmán
1875—90.

Br. Fejérváry Géza
1905—1906.

Wekerle Sándor
1906—10, 1917—18.

Lukács László
1912—13.

Gr. Esterházy Móric
1917.

Friedrich István
1919.

Hetvenéves a magyar felelős minisztérium

A kiegyezés után, 1867 június 8-án tette fejére Szent István koronáját I. Ferenc József király. Ettől a naptól kezdve helyreállt az alkotmányos élet Magyarországon és

ettől a dátumtól kezdve dolgozik a magyar felelős minisztérium, tehát most érte meg a hetvenedik születésnapját. Ebből az alkalomból érdemes végignézni az elmúlt hét évtizeden, hogy kik, hogyan és milyen körülmények között kormányozták az országot.

A legérdekesebb adatok egyike, hogy a 70 év alatt 27 miniszterelnöke és 324 minisztere volt Magyarországnak. Ebben a létszámban természetesen nincsenek benne a közös pénzügy-, külügy- és hadügyminiszterek, mert ők a magyar közjog szerint nem voltak közvetlenül tagjai a felelős magyar minisztériumnak. Személy szerint tulajdonképpen csak 24 miniszterelnökünk volt, de közülük hárman többször is állottak a kormány élén. Wekerle Sándor háromszor volt kormányon, sőt, ha szigorúan vesszük a kinevezéseket, akkor ötizben nevezte ki őt a király miniszterelnökké. Gróf Tisza István és gróf Khuen-Héderváry károly két-két ízben voltak miniszterelnökök. Leghosszabb ideig, 14 év és 5 hónapig Tisza Kálmán volt kormányon, utána gróf Bethlen István következik 10 év és 4 hónappal, ezután már csak 4 év és 9 hónappal következik gróf Andrássy Gyula, az első magyar felelős miniszterelnök, de ha Wekerle Sándor három, illetőleg öt miniszterelnökségét egybe vesszük, akkor 7 évet és 1 hónapot mutatunk ki az ő javára. Gróf Tisza

István két miniszterelnöksége 5 év és 7 hónapig tartott, viszont gróf Khuen-Héderváry Károly két miniszterelnöksége együtt is csak 2 év és 8 hónapig tartott. Legrövidebb ideig, egy napig, 1918 október 31-én gróf Károlyi Mihály volt miniszterelnök. A háboru utáni miniszterelnökök kormányzása is eleinte igen rövid volt, mert Friedrich István, Huszár Károly és Simonyi-Semadam Sándor 4—4 hónapig voltak kormányon, ők hárman együtt nem töltötték ki egy teljes naptári esztendőt. Gróf Teleki Pál is csak 9 hónapos kormányzásra tekinthet vissza.

A 24 miniszterelnök átlagos életkora a kinevezés alkalmával kerekén 50 év, de viszont a 24 közül 14-en voltak 50 év alatt, amikor kormányra kerültek. A legidősebb magyar kormányelnök báró Fejérváry Géza, a darabont-miniszterelnök volt, aki 72 éves korában vállalkozott erre a szerepre. Wekerle Sándor is 69 éves volt, amikor harmadszor nevezték ki miniszterelnökké, igaz ugyan, hogy az első kinevezése 44 éves korában érte. Korábban harmadik gróf Wenckheim Béla volt, aki 64 éves korában vette át a kormány vezetését, kivülre még csak Lukács László volt 62 éves és gróf Károlyi Gyula 60 éves, amikor miniszterelnökké kinevezték. A fiatalsági rekordot gróf Esterházy Móric és Friedrich István tartják, mindketten 36 éves korukban ju-

Gr. Andrássy Gyula, Ferenc József első miniszterelnöke 1867—71.

III. Napoleon császár iránt kezdetben ellenszenvet érzett, csak lassanként barátkozik meg vele, a krími háború idején, amikor Nagybritanniát és Franciaországot erős érdekszálak kapcsolták össze. Eugénia császárné szépsége és páratlan eleganciája nem keltették fel e szépek egyáltalában nem mondható és polgáriasan öltözködő Viktória irigységét. Férjével, Albert herceggel szinte páratlan lelki harmóniában élt a királynő. Megosztották egymás között az uralkodással járó rengetek teendőit. A herceg kitűnő képzett ember volt, s nemcsak politikához értett, hanem a tudomány, a filozófia, a művészet is érdekelték. Egészen különös, Palmerstonnak, a nagy miniszternek az uralkodó párhoz való viszonya. Palmerstont a külföldi udvarok gyűlölték, intrikusnak, kártyakeverőnek tartották; a herceg nem szerette. Ő német volt, Palmerston izigverig angol, nem tudták egymást megérteni, sem politikai, sem egyéb kérdésben. De Angolországban az alkotmány századok óta annyira kifort, hogy az kormányzott, aki mögött a parlamenti többség állt, és Palmerston 1865-ig hatalmon maradt. Csak a krími háború hozta össze a kormányelnököket és a herceget, mert Oroszországot mindketten gyűlölték. De olasz politikában nem értettek egyet. A herceg gyűlölte Garibaldit és ki nem állhatta Cavourt.

Albert rövid betegsége után, 1861-ben elhunyt. A királynő ettől fogva, négy évtizeden keresztül, visszavonultságban élt, de az államügyek iránt való buzgalma még fokozódott. A gyászruhás özvegy királynét csodás tisztelet övezte s tekintélye Ferenc József mellett az összes uralkodók között a legnagyobb. Családja példátlan szeretettel és tisztelettel vette körül. Férjét élete végéig gyászolta. Albert herceg kitűnő ember volt; a politikát nem irányította, megtestesülése volt a polgári józanságnak és szolidaritásnak és az angolok ennek dacára, mint németet, nem nagyon szerették s nem tudták megérteni, hogy a királynő miért borult olyan mély gyászba halála miatt. A királynő nagyanyja, azután dédanyja lett, nagyszámu családjával fenntartotta a kapcsolatokat. Gyakran megfordult nála unokája, II. Vilmos német császár is, akivel azonban fia, a trónörökös, a későbbi VII. Edward király nem nagyon rokonszenvezett.

1867 után az 1890-es évekig két nagy államférfiunk van nagy történelmi szerepe az angol politika irányításában: Gladstone-nak és Disraelinek. A királynő a liberális Gladstone-t nem szerette, a zsidó származású Disraelit ellenben kedvelte. Mélyebb okát nemigen tudjuk, csak ez derül ki a királynőnek a háború óta napvilágra került leveleiből. Gladstone, aki négyszer volt Nagy-Britannia miniszterelnöke, az egész korszak egyik legkiválóbb államférfia. Ő képviselte a haladás, a reformok gondolatát s minden kormánya fontos reformok megvalósításával járt. Disraeli (Beaconsfield) a hatalmi gondolat megszemélyesítője. Fenn akarta tartani régi fényében a királyság intézményét, az anglikán egyház kiváltságait és tovább terjeszteni a brit birodalmat, addig a határig, ameddig lehet. Viktória királynő talán ezért kedvelte. A második választójogi reformot még 1867-ben a Derby-féle konzervatív kormány megszavaztatta. Ennek a kormánynak már Beaconsfield volt a vezető szelleme. 1868-ban a szabadelvűek győzelme után a királynő Gladstone-t bízta meg a kormányalakítással, aki hat esztendőn keresztül hatalmon maradt. A lázongó Írországot megpróbálta reformokkal és engedményekkel lecsendesíteni, majd megalkotta az angol népoktatás korszakos reformját. Nagy engedményeket tett a munkásoknak, akiknek képviselői a 67-iki választójogi reform óta

lassanként bejuthattak a parlamentbe. Az angol közvélemény azonban a sok újítást megsokalta s különösen nem volt megelégedve a liberális vezér ir politikájával. Gladstone az 1874-iki választásokon megbukott, a konzervatívok győztek és a királynő nagy örömmel Beaconsfield-et bízta meg a kormányalakítással, aki 1880-ig maradt hatalmon.

Azok a politikai nézetek, amelyeket a konzervatív politika legnagyobb megszemélyesítője hirdetett, kétségkívül közelebb állottak Viktória királynő érzelmevilágához, mint Gladstone és a liberálisok eszméi. Viktória konzervatív volt, a munkásosztályt nem ismerte, lelkivilágához legközelebb az angol középosztály állt. Beaconsfield elsősorban az örökös monarchiára, az anglikán egyházra, s harmadsorban a népre akarta az angol birodalmat alapítani. Féltekenyen fenntartotta a hagyományok őrizőjének, a lordok házának hatalmát. Konzervatív-arisztokratikus demokraciának lehetne nevezni Beaconsfield politikai elgondolását, amelyből a romantikus elemek sem hiányoztak. Disraeli eszménye ezenkívül a nagy angol birodalom, amelynek részei oda vannak kapcsolva az anyaországhoz. 1876 május 1-én királynőjével felvettette az „India császárnője” (Empress of India) címet. Megvédelmezte Nagybritannia érdekeit a berlini kongresszuson. Elősegítette az afrikai brit birodalom kialakulását, háborút viselt Afganisztánnal és az afrikai zuluokkal, s megvédelmezte a török birodalmat Oroszország balkáni terjeszkedése ellen. A királynő rokonszenve nem mentette meg Beaconsfieldet a bukástól; az 1880-iki választásokon kisebbségben maradt és nagy ellenfele, Gladstone, követte.

A nagy politika általános iránya sem változott. Gladstone már kétszer volt kormányn, de az angol politika iránya szélső imperialista maradt. A hódító expanzív törekvések nagy zászlóvivői, Cecil Rhodes, a délafrikai angol birodalom megszervezője és Salisbury, a királyné kedvelt konzervatív miniszterelnöke. Ők ketten és Chamberlain a búr háború szerzői. Ezzel a világszerte nagy ellenszenvet keltő háborúval fejeződött be Viktória királynő hatvanéves uralkodása. Neki nem volt benne sok része. Salisbury szélső imperialista politikája Gladstone bukása óta az angol közvélemény akaratan nyugodott.

Viktoria korával ma már nagy irodalom foglalkozik s maga a királynő is sok fontos adalékot szolgáltat hozzá nem kis jelentőségű irodalmi hagyatékával. Ő maga megírta szeretett és rendkívül nagyrabecsült férjének élettörténetét, azonkívül naplót vezetett, s nagyszámu levele maradt, amelyek mind értékes történelmi dokumentumok.

Kedvelt tartózkodási helyén, az Osborne-kastélyban halt meg 1901 január 22-én. Hálás alattvalói azóta Londonban szobrot emeltek emlékének és mint egyike legnagyobb uralkodójukat tisztelik. A rendkívüli tisztelet, amellyel emléket övezik, nem tulzott. Rendkívül nagy események, óriási átalakulás fűződik Viktória királynő uralkodásához. Az ő uralkodása alatt alakult ki a birodalmi gondolat, hódítja meg Anglia, mint vezető gazdasági hatalmasság az egész világpiacot, az ő uralkodása alatt lett Nagy-Britannia a tengerek ura. Óriási emellett a szellemi fejlődés és a társadalmi átalakulás. Maga a királynő megtestesítője volt a polgári józanságnak, szolidaritásnak, erkölcsnek. Hogy kitűnő uralkodó volt, abban természetesen az angol közszellemnek is igen nagy része van. Nagy-Britanniának nem lehetnek rossz uralkodói, mert a nemzet kormányozza önmagát.

Balla Antal.

Gr. Szapáry Gyula
1890—92.

Br. Bánffy Dezső
1895—99.

Széll Kálmán
1899—1903.

Gr. Khuen-Héderváry
Károly 1903, 1910—12.

Gr. Tisza István
1903—05, 1913—17.

Huszár Károly
1919—20.

Simonyi-Semadam
Sándor 1920.

Gr. Teleki Pál
1920—21.

Gr. Bethlen István
1921—31.

Gr. Károlyi Gyula
1931—32.

tottak a magas pozícióhoz, Huszár Károly azonban csak egy évvel maradt el mögöttük. Gróf Teleki Pál 41, Tisza István 42, gróf Károlyi Mihály 43, Gróf Andrássy Gyula és Wekerle Sándor 44, Tisza Kálmán 45, Gömbös Gyula 46, gróf Bethlen István pedig 47 éves volt, amikor kormányelnök lett.

Igen érdekes adatok derülnek ki abból is, ha a felelős kormányok minisztereit vesszük sorra. A 70 év alatt volt összesen 324 miniszterünk, közülük legtöbb, 37, belügyminiszter, tehát átlagosan nem is jutott két év egy belügyminiszterre, viszont Tisza Kálmán egymaga 12 évig ült a belügyminiszteri székben. Ilyen szempontból még nagyobb volt a változatosság a külügyminisztériumban, mert 1920 óta, amióta felelős magyar külügyminiszterek vannak, a 17 év alatt 18 miniszter-változás volt és ebből egymaga Kánya Kálmán már több mint négy évet mondhat magának, viszont igaz, hogy személy szerint mindössze 13 külügyminiszterünk volt a 17 év alatt.

A belügyminiszterek után leg több — 33 — volt a pénzügy- és az igazságügyminiszterek száma. A pénzügyminiszterek között vezet Lukács László, aki két részletben 12 évig volt pénzügyminiszter, míg Wekerle Sándor három ízben is volt pénzügyminiszter, de összesen csak 11 évig. Gróf Szapáry Gyula viszont egyfolytában kerek 10 évig viselte ezt a méltóságot. Az igazságügyminiszterek között Pauler Tivadar vezet, ő két ízben volt miniszter, összesen 11 évig, míg Szilágyi Dezső

és Plósz Sándor már csak 6—6 évig voltak pécsetörök.

Kereskedelmi miniszterünk 30 volt, de ez a minisztérium csak 1889 óta működik, úgyhogy, ha közvetlen elődjével, az 1867-től 1889-ig működött közmunka- és közlekedési minisztériummal egybeszámítjuk, akkor 40 kereskedelmi miniszterről számolhatunk be, tehát megelőzik a belügyminiszterek létszámát is. Messze vezet közöttük Péchy Tamás, aki kerek 15 évig volt miniszter egyfolytában, utána a nagy Baross Gábor következik 8 esztendővel. Ha sonlóképp egybe lehet számítani az 1889-ig működött földművelési, ipari és kereskedelmi, valamint az ezután következett földművelésügyi minisztériumot is. Így 35 földművelésügyi miniszterünk volt, akik között Darányi Ignác vezet két részletben eltöltött 12 évi miniszterségével. Őt Mayer János követi a sorban 7 évvel.

Igen nagy volt a forgalom a király személye körüli miniszterségben is. 1867-től 1918-ig, tehát 51 év alatt 27 miniszterváltás történt ebben a tárcában, de báró Orczy Béla 11 évig, gróf Wenckheim Béla pedig 8 évig viselte ezt a bizalmi állást. Kultuszminiszterünk 22 volt, vezet közöttük a nagynevű Trefort Agoston, aki 16 esztendeig vezette az ország kultuskormányát, gróf Klebersberg Kunó is pár hónap hiján 10 évig volt kultuszminiszter.

Honvédelmi miniszterünk eddig 26 volt és közöttük van a miniszteri méltóság viselésének hosszútávú rekordere, báró Fejérváry Géza, aki egyfolytában pár hónap hiján 20

évig ült a miniszteri székben. Szende Béla már csak 10 évig volt honvédelmi miniszter.

Horvát miniszterünk 18 volt 51 év alatt és közülük Bedekovich Kálmán 13 évig, Josipovics Imre pedig 10 évig volt miniszter. Volt még 11 népjóléti miniszterünk a minisztérium fennállásának 15 éve alatt, 7 közlekedési miniszterünk 8 év alatt és 17 tárcanélküli miniszterünk, közülük legtovább, több mint két évig csak Oláh Dániel volt munkügyi miniszter, legrövidebb életű miniszterünk pedig az összekötő minisztérium volt az antant-kapcsolatok lebonyolítására, ezt három hónapig viselte Pekár Gyula.

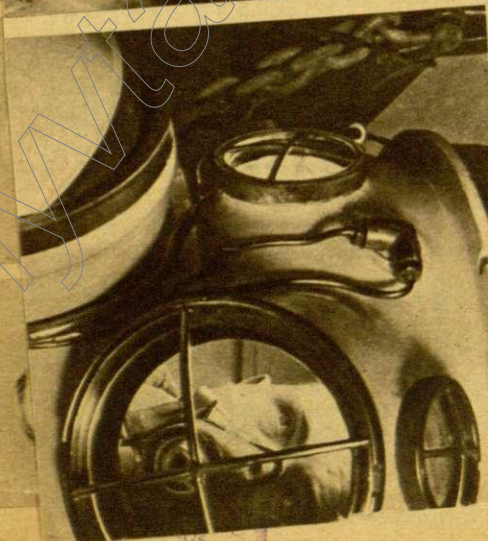

Gömbös Gyula
1932—36.

Dr. Darányi Kálmán
1936.

Hungarian Prime Ministers 1867-1936

A modern buváröntőnyők már eléggé tökéletesek ahhoz, hogy akár vizualitási mozi-felvételeket is lehessen bennük végezni, de nagyobb mélységekben csak a robot-ember-szerű buvárpáncélkészülék nyújt teljes biztonságot.

